

Posudek oponenta práce

Posluchač bc. Miloš David podal v akademickém roce 2019/2020 na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy diplomovou práci s názvem *Chalkedonský sněm z pohledu křesťanské Orthodoxy a monofyzitské Koptské ortodoxní církve*. Kromě úvodu, závěru, seznamu použité literatury a abstraktu má práce osm členěných kapitol.

Autor si vytýčil cíl analyzovat průběh a význam „IV. ekumenického sněmu v Chalkedonu konaného v roce 451 z pozice křesťanské Orthodoxy, tedy z pravoslavného pohledu, a Koptské ortodoxní církve, jež patří mezi orientální církve odmítající závěry tohoto ekumenického sněmu. Pozornost je ale také věnována událostem a problémům, které vyvrcholily právě v roce 451 v Chalkedonu. Jedná se o problémy nejen teologického, ale národnostně-politického rázu.“ (s. 5). A neopomíjí ani aktuální stav teologické a církevní situace, jaký existuje mezi pravoslavnými, přijímajícími závěry Chalkedonu a mezi pravoslavnými nechalkedonskými, zejména pak Koptskou ortodoxní církví.

V první kapitole *Úvod do christologie svatého Cyrila Alexandrijského* jsme zevrubně a zasvěceně seznámili s postavou Cyrila Alexandrijského a jeho pojetím Krista, zejména pak jeho formulací *μία φύσις τοῦ θεοῦ λόγου σεσαρκωμένη*, jež patří mezi základní kameny koptské christologie. V rámci této analýzy Cyrilovy teologie jsme vtaženi také do problematiky nestoriánské. Oceňuji zde objektivní přístup, který relativizuje zjednodušující odsudky. Autor píše: „Nestorios se distancoval od toho, že by Krista rozdělával na dvě nezávislé osoby: 'Kristus je nerozdělitelný, neboť je Kristem, ale je dvojitý v tom, že je Bohem i Člověkem ... Nerozlišujeme dva Krista ... je to ale jeden a ten samý, kdo se pozůstává ze stvořené i nestvořené přirozenosti.'“ (s. 13, citace z Mc GUCKIN, John Antony. *St. Cyril's of Alexanfria: the Christological controversy: its history, theology, and texts*). Pozici Cyrilovu pak předkládá veden jsa významným koptským teologem Malatym (*The Coptic Orthodox Church as a church Erudition & Theology*), Hans van Loonem a dalšími. V závěru kolega David připomíná, že významnou roli v porozumění či nedorozumění hrála i pojmová nevyhraněnost a rozkolísanost zejména pak v pojmech *φύσις* a *ὑπόστασις*.

Druhá kapitola se věnuje *Předehře Chalkedonského sněmu*, postavení Alexandrie ve sledovaném období, vztazích mezi ní a Cařihradem, efezskému sněmu, následné formulí sjednocení a nástupu monofysitismu. Podkapitoly *Eutyches a eutychianismus* (2.4), *Lvův Tomus ad Flavianum jako reakce na Eutychovu herezi* (2.5). Kritickou pozornost věnuje autor

i agresivnímu tažení radikálních monofysitů v tzv. „Iotrovské synodě“ či „zlodějině“ (2.6) a reakci na ni (2.7). Diplomová práce pak směřuje k základnímu tématu ve třetí kapitole *Svolání a průběh Chalkedonského sněmu*. S erudicí historika posluchač mapuje všechna data a všechny souvislosti sněmu.

Představení chalkedonského sněmu kulminuje v kapitole čtvrté *Význam Chalkedonského sněmu*. „Cílem této kapitoly je podat informace o dogmatickém a kanonickém významu Chalkedonského sněmu – o dogmatické formulaci orthodoxního christologického dogmatu a kanonických otázkách, které tento ekumenický sněm rovněž řešil.“ (s. 82)

Vytčený cíl kolega David brilantně dosahuje. Předkládá shrnutí ortodoxního dogmatického učení formulované na IV. ekumenickém sněmu v Chalkedonu, ukazuje spolu s jím sledovanými autoritami, že „chalkedonská dogmatická definice je ‘něčím mnohem více než suchým pojmovým aparátem’, hlavním pastoračním cílem sněmu bylo zpřítomnit ekonomii spásy“ (s. 86) a otevřít tak lidstvu cestu k theósi. S chalkedonským sněmem je spojena i řada kanonických otázek, včetně postavení Nového Říma, které jsou představeny. Kapitola pátá se zabývá *Důsledky Chalkedonského sněmu*. Jedním z nejzávažnějších byl pro Koptskou ortodoxní církev důležitý moment - vytvoření národní, nezávislé církve. Zajímavá je šestá kapitola *Proč Koptové stále odmítají Chalkedonský sněm?* Kolega Miloš David analyzuje dva základní důvody, teologické důvody a neteologické důvody. Opírá se zejména o zmíněnou Malatyho studii, ale i Romanida, Grillmeiera a další. Závěr, který mu vychází z teologických důvodů je následující: „K teologickým důvodům odmítnutí závěrů Chalkedonského sněmu bych rád poznamenal, že nejen Koptové, ale i ostatní národy odmítající tento ekumenický sněm – Arméni, Syřané, ale i Etiopané – nebojují proti tomuto sněmu jako takovému, ale – to je potřeba zdůraznit – proti nestoriánství, jemuž tento sněm pomohl podle pohledu z pozice nechalkedonských církví proniknout zpět do patristické teologie.“ (s. 109) U neteologických důvodů se opírá o disertaci české autorky Violy Pargačové *Identita a základní náboženské orientace egyptských Koptů, 2009* a obohacuje je o další pohledy. *Postoj křesťanské Orthodoxy k monofyzitismu* (kapitola sedmá) otevírá kritické postoje chalkedonského pravoslaví vůči ortodoxii nechalkedonské. Uvádí některé nekompromisní postoje, jež jsou dle mého spíše ideologickými deklamacemi, než snahou o dosažení vzájemného porozumění. „Není pravda, že by došlo ke schizmatu pouze kvůli politickým a národnostním důvodům a z důvodu nepochopení a nesprávnému výkladu teologické terminologie. Svatí Otcové velmi dobře věděli, určitě lépe než současní teologičtí badatele, jak dogmata vykládat.“ (s. 117) Autor však objektivně ukazuje i na ekumenický dialog mezi, který již delší dobu probíhá mezi

pravoslavnými chaledonskými a nechaledonskými církvemi. Informace opírá o knihu vладыky Křištofa (Pulce) *Orientální pravoslavné církve*, 2004. Společná teologická komise dospěla ke konvergentním závěrům jako např. „Ve světle našeho společného prohlášení o christologii, rovněž ve výše uvedených společných závěrech jsme nyní jasně pochopili, že se obě rodiny vždy přidržovaly jedné a téže orthodoxní christologie a víry v nepřerušném pokračování apoštolské tradice, i když různě měnily christologické termíny. Tato společná víra a nepřetržitá věrnost apoštolské tradici se musí stát základem naší jednoty a společenství.“ (Chambésy 1990). Miloš David, zdá se, dává přednost spíše kritikům této konvergence. Pro mne nejobjevnější je osmá kapitola *Koptská nechaledonská christologie*. Autor primárně vychází z christologické studie bývalého koptského papeže Šinúdy III. Kristova přirozenost. Šenúda uvádí vyznání víry v Krista takto: „Věříme, že náš Pán, Bůh a Spasitel Ježíš Kristus, vtělený Logos je dokonalý Bůh i dokonalý člověk. Jeho lidství a Jeho božství je sjednoceno v jednu přirozenost nesmíšeně, nepromíšeně a neproměnně. Jeho lidství není odděleno od Jeho božství ani na moment mrknutí oka. Zároveň odmítáme učení Nestoria a Eutycha.“ (s. 123) Pro toho, kdo chce nahlížet rozdíly je tu řeč o „jedné přirozenosti“, ale o ní psal i svatý Cyril. Pro toho, kdo má konvergentní pohled je jasná chaledonská víra. To kolega Miloš David, ať chtěl, nebo ne, poodhalil.

Jak práci hodnotit? Posлуhač Miloš David prokazuje hlubokou erudici jak v oblasti historie, tak dogmatiky, ale i v osobním angažování v tématu. Je vidět, že koptská spiritualita a eklesiální realita jsou věcí jeho srdce. Zároveň prožívá, jako chaledonský pravoslavný křesťan, bolestně přítomnost rozdělení. Svou diplomovou práci postavil na dobrých autorech, zejména uvedl u nás nepříliš známé postoje koptských teologů, zejména Malatyho, nezanedbal ani české teology (Pargačová, Pulec, Vopatrný). Kritiku nemám téměř žádnou. Snad mohl rozšířit diskusi kolem interpretace Nestoriových přístupů o studie André de Halleux, které mimo jiné ukazují důvody různých konceptů v syrské terminologii a filosofii, jež má jiná východiska. Mohl také pracovat přímo třeba s materiály smíšené teologické komise nebo koncilními dokumenty. To ho jistě čeká v dalším pokračování jeho vědecké budoucnosti. Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě a k dalšímu rozpracování v disertaci.

Václav Ventura

Doc. ThDr, Václav Ventura, Th.D.

19. května 2020

